

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84017,Sniadecki-Jan-Wladyslaw.html>
2023-10-02, 16:40

Śniadecki Jan Władysław

ŚNIADECKI Jan Władysław (29 VIII 1756, Żnin – 21 XI 1830, Jaszuny k. Wilna), astronom, matematyk. Syn Jędrzeja, burmistrza i piwowara, i Franciszki z Giszczyńskich, brat Jędrzeja.

Uczył się w Kolegium Lubrańskiego w Poznaniu, gdzie miał też okazję uczyć się na wykłady J. Rogalińskiego. W VII 1772 udał się do Krakowa na studia matematyczne i fizyczne na miejscowym uniwersytecie; stopień doktora filozofii uzyskał 14 X 1775. W 1776 wykładał na uczelni algebrę. Dzięki H. Kołłątajowi uzyskał nominację na profesora w Gimnazjum Nowodworskim i prowadził tam zajęcia (1777–78). W 1778–81 dzięki poparciu Komisji Edukacji Narodowej wyjechał w zagraniczną podróż naukową, pogłębiając wiedzę matematyczną i astronomiczną m.in. w Getyndze, Collège de France, Obserwatorium Paryskim i Wiedniu. W X 1781 objął Katedrę Matematyki Wyższej i Astronomii w Szkole Głównej Koronnej. Na inaugurację wykładów z astronomii 30 IX 1782 przygotował *Pochwałę Mikołaja Kopernika, akademika krakowskiego, astronomii odnowiciela*. Osobie Kopernika i jego dziełu Ś. poświęcił niejedno wystąpienie. Do najśłynniejszego doszło w XI 1802, gdy na posiedzeniu TWPN odczytał rozprawę *O Koperniku*, wydaną w tym samym roku; praca doczekała się wielu przekładów na języki obce. Działalność astronomiczna wymagała jednak zorganizowania obserwatorium, które miało funkcjonować przy Kolegium Fizycznym. Zaczęto gromadzić instrumenty i podjęto decyzję o wykorzystaniu pojezuickiego budynku na parceli dla Ogrodu Botanicznego, ale prace ruszyły dopiero w 1788–89, po powrocie Ś. z półrocznej podróży do Paryża i Anglii, gdzie odwiedził obserwatorium W. Herschela, a przyspieszyły, kiedy jesienią 1790 Ś. został prezesem Kolegium Fizycznego. Oficjalne otwarcie Obserwatorium Astronomicznego nastąpiło 1 V 1792, choć pierwsze obserwacje Ś. przeprowadził jesienią

1791. Z dniem otwarcia rozpoczęto także regularne spostrzeżenia meteorologiczne. Program obserwacji astronomicznych był typowy i obejmował pomiary pozycyjne; dokumentuje go zachowany dziennik obserwacyjny obejmujący okres 13 V 1792–3 X 1805. Sytuacja polityczna nie sprzyjała systematycznej pracy obserwacyjnej. W 1793 Ś. delegowano na grodzieńskie obrady sejmku, został powołany przez T. Kościuszkę do Krakowskiej Komisji Porządkowej, a po przejściu Krakowa pod okupację austriacką Ś. jeździł do Wiednia w obronie bytu uczelni. W II 1797 złożył dymisję ze stanowiska kierownika katedry, pozostając do 2 VI 1803 prezesem Kolegium Fizycznego i kierując w tym czasie Obserwatorium Astronomicznym. Zaangażował się wówczas w kampanię obserwacyjną dotyczącą pierwszych odkrytych planetoid, współpracując w 1801–02 z baronem F.X. von Zachem z Gothy. W 1802 powstała też rozprawa *O obserwacjach astronomicznych*, przekazana TWPN, zawierająca m.in. zestawienie terminologii astronomicznej łacińskiej i polskiej. Od 1803 do V 1805 Ś. podróżował po Europie. Po powrocie przyjął ponowione zaproszenie do Wilna, obejmując w II 1807 kierownictwo Obserwatorium Wileńskiego i funkcję rektora uniwersytetu. Obowiązki związane ze stanowiskiem rektora wypełniane w trudnych czasach, bo do 1 III 1815, sprawiły, że obserwatorium, przekazane przez M. Poczobuta-Odlanickiego w dobrym stanie, jedynie kontynuowało swój stojący na przyzwoitym poziomie program obserwacyjny. Odchodząc jesienią 1824 na emeryturę, Ś. przekazał je swojemu uczniowi P. Sławińskiemu. Ostatnie lata życia spędził w Jaszunach, posiadłości córki swojego brata Jędrzeja.

Obejmując Katedrę Matematyki Wyższej i Astronomii w Szkole Głównej Koronnej, 9 XI 1781 Ś. wygłosił wykład inauguracyjny *O nauk matematycznych początku, znaczeniu i wpływie na oświecenie powszechne*, odzwierciedlający jego głębokie przekonanie o znaczeniu matematyki dla rozwoju nauk przyrodniczych. Działalność astronomiczna Ś. zamknęła się w dużej liczbie obserwacji, cenionych w ośrodkach europejskich. Zainteresowania matematyczne zaowocowały ważnymi publikacjami. W 1783 Ś. wydał dwutomowy podręcznik *Rachunku algebraicznego teoria przystósowana*

do linii krzywych, zawierający przegląd stanu analizy matematycznej na poziomie europejskim; dzieło to odegrało istotną rolę w ustalaniu polskiej terminologii matematycznej. W okresie krakowskim powstały też dwa inne dzieła: nieopublikowane podstawy rachunku prawdopodobieństwa *Rachunek zdarzeń i przypadków losu* (1790) oraz *Jeografia, czyli opisanie matematyczno-fizyczne Ziemi* (1795), wydrukowana w 1804 i potem dwukrotnie wznawiana (a w 1817 przełożona na rosyjski). Okres wileński przyniósł ważną *Trygonometrię kulistą analitycznie wyłożoną* (1817), rozszerzoną w wydaniu z 1820, które doczekało się w 1829 tłumaczenia na niemiecki. Z okresem tym wiążą się również dwie prace skierowane do szerszej publiczności. 15 XI 1813 na posiedzeniu literackim Uniw. Wileńskiego dał odczyt *O języku narodowym w matematyce* (druk w 1814 w t. 2 *Pism rozmaitych*), zawierający głębokie uwagi o języku prac matematycznych (i języku w nauce w ogóle) oraz terminologii. W 1818 w „Dzienniku Wileńskim” opublikował artykuł *O rozumowaniu rachunkowym*, poświęcony podstawom rozumowań matematycznych i ich wpływowi na formowanie intelektu.

W 1784 wraz z grupą uczonych ze Szkoły Głównej Koronnej – J. Jaśkiewiczem, F. Scheidtem i J. Szasterem – zaangażował się w pionierskie próby balonowe, przewidując ich użyteczność w badaniach meteorologicznych.

Na mocy postanowienia Międzynarodowej Unii Astronomicznej jego imię noszą planetoida 1262 Śniadeckia i krater na odwrotnej stronie Księżyca.

W. Dziewulski: *Historia Obserwatorium Astronomicznego w Wilnie (1753–1876)*, Warszawa 1977 (na prawach rękopisu);
W. Foryś, J. Mietelski, A. Pelczar: *Jan Śniadecki (1756–1830): matematyk, astronom, reformator Akademii*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, Kraków 2000; F. Karliński: *Rys dziejów Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Krakowskiego*, Kraków 1864;
J. Mietelski: *Zarys dziejów Obserwatorium Astronomicznego UJ*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, Kraków 2000; E. Rybka: *Rozwój astronomii w Polsce w latach 1773–1795*, [w:] E. Rybka, P.

Rybka: *Historia astronomii w Polsce*, t. 2, Wrocław 1983; P.
Rybka: *Astronomia polska w pierwszej ćwierci XIX w.*, [w:] E.
Rybka, P. Rybka: *Historia astronomii w Polsce*, t. 2, Wrocław
1983.

Jarosław Włodarczyk

[Poprzedni](#)
[Następny](#)